

نشست علمی تخصصی هنر ، معماری و شهرسازی عصر پنجشنبه ها

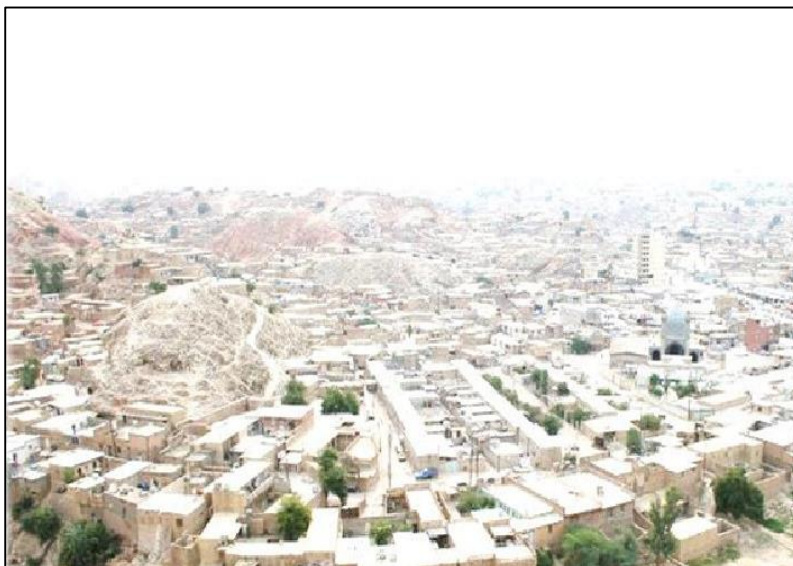
محل برگزاری: سالن اجتماعات مهندسين مشاور هرم پی

زمان: پنجشنبه ۲۶ آذر ۱۳۹۴

عنوان: روایتی از تولد تا یک شهر نفتی در ایران

(مطالعه موردی: شهر مسجد سلیمان)

سخنرانان و اعضای پنل: خانم دکتر سیمین حناچی ، خانم مهندس ملیحه شاهانی

چکیده‌ای از سخنرانی‌ها به شرح زیر می‌باشد.

سخنران اول خانم دکتر سیمین حناچی ، خانم دکتر سیمین حناچی هدف تشکیل جلسه را نقش شرکت نفت، پتانسیل و اهداف آن درخصوص توسعه و عمران شهرها دانستند. شروع جلسه را با چند سوال از حضار مطرح کردند: چقدر مسجد سلیمان را می‌شناسید؟ آیا تاکنون به این شهر رفته‌اید؟

یکی از حضار گفت: اولین چاه خاورمیانه در سال ۱۲۸۷ در مسجد سلیمان حفاری شد و آن منطقه را نفتون نامیدند. دیگر حضار گفت: انگلیسی‌ها شهر را طوری ساختند که شهریت پیدا نکند و کمپ باشد.

سخنران دوم خانم مهندس ملیحه شاهانی ، خانم مهندس ملیحه شاهانی در ابتدا به موقعیت، تاریخ و حیات شهری مسجد سلیمان و سپس ویژگی‌های فضای کالبدی آن از نظر شهرسازی، ویژگی‌های مسجد سلیمان کنونی و در آخر راهکارهایی که می‌توانیم برای مسجد سلیمان داشته باشیم، پرداختند.

مسجد سلیمان در دامنه جنوبی رشته کوه زاگراس و شمال شرقی خوزستان قرار گرفته است.

تاریخ مسجد سلیمان چند حیات مختلف دارد:

حیات اول - (ورود افراد در مسجد سلیمان) نهم تا هفتم پیش از میلاد:

هوشنگ پیشدادی، برای اولین بار در مسجد سلیمان، به دلیل جاری بودن گاز به روی سطح زمین، دو سنگ چخماق را به هم زد و آتش کشف شد. در ابتدا مسجد سلیمان، پارسوماش نام داشت و این نام را قوم نیمه بدوی پارسوا که از سیبری وارد خوزستان شده بودند، گذاشتند. با توجه به اعتقادی که ایرانیان به آتش داشتند در این منطقه آتشکده‌های زیادی شکل گرفت و این شهر به عنوان شهر پاک و مذهبی شناخته شده بود. حتی در دوره ساسانیان نیز از آبادترین شهرهای ایران و به عنوان عروس شهرهای خوزستان شناخته می‌شد. در زمان صفویه، به خصوص زمان شاه طهماسب اول، شهر همچنان از آبادانی برخوردار است و تنباکو و حبوبات به مقدار فراوان در آنجا کشت می‌شده است. تا اینکه در زمان حکومت خلفای عباسی با هجوم اعراب، این شهر مثل تمام شهرهای ایران از بین رفت و آثار تمدن با ارزشی که داشتیم نابود شد. از آن زمان تا مدت بسیار زیادی، مسجد سلیمان به صحرای خالی و چراگاه عشایر بختیاری تبدیل شد.

حیات دوم:

۱۹۰۸ میلادی / ۱۲۸۷ خورشیدی:

ایران به دلیل وجود نفت مورد توجه انگلیسی‌ها قرار گرفت تا جایی که در سال ۱۹۰۱ در زمان سلطنت مظفرالدین شاه، امتیاز اکتشاف و بهره‌برداری نفت تمام خاک ایران به جز ۵ ایالت به ویلیام مارکس دارسی واگذار گردید. در همان سال حفاری‌هایی در مناطق نفتون مسجد سلیمان به دلیل شواهدی چون آتشگاه، حوضچه قیر و یادداشت‌های باستان‌شناسان، صورت گرفت و در سال ۱۲۸۷ حفاری در عمق ۳۳۸ متری به نتیجه رسید و ایران به عنوان اولین کشور خاورمیانه که نفت در آن کشف شد، تبدیل شد. همین چاه نفت باعث ورود غربی‌های شهرنشین شد و افراد از شهرهای اطراف به خاطر کار وارد این شهر شدند و این شهر به مجهزترین و پیشرفته‌ترین شهرهای ایران و خاورمیانه تبدیل شد. در حیات دوم تغییر نام مسجد سلیمان را می‌بینم. مسجد سلیمان تا قرون وسطی تلغر نامیده می‌شد بعد تا اکتشاف نفت تغییر نام دارد و به جهانگیری معروف بود و بعد کشف نفت، نفتون شد. تا اینکه شرکت نفت ایران - انگلیس آمد و به مسجد سلیمان لقب MIS را دارد. یعنی سیستم اطلاعات مدیریت یعنی مدیریت تمام اطلاعات شهرهای شرکت نفت ایران - انگلیس در مسجد سلیمان اتفاق می‌افتاد. بعد از آنکه رضاخان در سال ۱۳۰۳ از مسجد سلیمان به خاطر آتشکده بازدید کرد نام شهر را از نفتون به مسجد سلیمان تغییر داد.

حیات سوم:

افزایش میزان استخراج نفت ۱۹۱۲ - ۱۹۲۸ :

بعد از جنگ جهانی اول، تولید بالای نفت و افزایش حجم و ساخت و ساز زیاد شد باعث ورود طراحان حرفه‌ای به ایران شد که ورود تفکر غربی را به همراه داشت.

خانم شاهانی در ادامه راجع به تحولات کالبدی مسجد سلیمان پرداختند: در سال ۱۳۳۰-۱۳۰۰ ملی شدن صنعت نفت را داریم. در این دوره، مسجد سلیمان وارد تقسیمات کشوری می‌شود (چرا که تا قبل این هویت شرکت شهر داشت و در تقسیمات کشوری نبود) و از هویت شرکتی آن کاسته می‌شود. در سال ۱۳۳۰-۱۳۴۵ خروج تکسین ها و ورود عشایر را داریم. در سال ۱۳۷۰-۱۳۸۵ تخلیه شهر به دلیل آلودگی و تخریب چهره شهر را داریم.

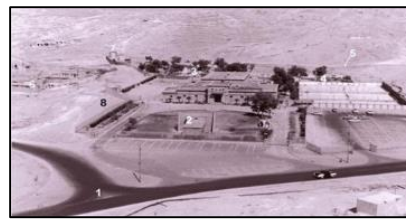
وی اشاره کردند که مسجد سلیمان به شهر اولین‌ها معروف بوده است به دلیل اینکه یکسری از امکانات برای اولین بار از مسجد سلیمان وارد ایران شد. عروس شهرهای خاورمیانه بوده است. نخستین بازار مدرن با مغازه‌های مدرن در آسیا، نخستین لوله‌کشی آب آشامیدنی، نخستین کارخانه تأمین برق، نخستین تأسیسات فاضلاب، اولین باشگاه، اولین خط راه‌آهن ایران و ...

اولین فرودگاه ایران

اولین خط آهن ایران

باشگاه مرکزی

خانم شاهانی به تأثیرات اقتصادی، اجتماعی و سیاسی نفت در ایران پرداختند و سپس شهرهای نفت خیز دنیا را با ایران مقایسه کردند. وی در آخر به وضعیت کنونی مسجد سلیمان و مشکلاتی که با آن رو به رو است اشاره کردند:

با توجه به اقدامات ذکر شده دارای بالاترین آلودگی‌های زیست محیطی است، وجود آلودگی‌ها نفتی، وجود چشمه‌های جوشان نفت در معابر و کوچه‌ها، نشست نفت باعث آلودگی هوا ناشی از گازهای سمی و گرمای شدید منطقه، از بین رفتن وسایل منزل مثل تلویزیون، نشست نفت باعث ایجاد بیماری‌های روحی و روانی - افسردگی، بیماری‌های لته و دندان - آمار بالای خودکشی، چاه‌های نفت خشک شده، افزایش بیکاری (پایین بودن میزان اشتغال)، نامطلوب بودن امکانات رفاهی مانند فرسودگی تأسیسات، وجود مشکلات بهداشتی، عدم وجود فضای سبز، کمبود خدمات و امکانات شهری، عدم وجود شبکه فاضلاب

در ادامه خانم دکتر سیمین حناچی به اطلاعات جغرافیایی مسجد سلیمان پرداختند:

وسعت ۶۹۸۶ km2 / ارتفاع ۹۰۰ تا ۱۰۰۰ متر از سطح دریا /

مهم‌ترین منابع آبی: کارون و آب شور تمبی (سدها: کاوون ۱ / کارون ۲)

زلزله: این پهنه با خطر نسبی بالاست

خاک و پوشش گیاهی: سنگ آهکی و گچی و...

وی سپس به سطح سواد این منطقه پرداختند که در مقایسه با متوسط مناطق شهری کشور در رتبه متوسط کشوری است و شاید دارای بالاترین نرخ باسوادی در شرق خوزستان است.

خانم حناچی به پتانسیل‌های گردشگری مسجد سلیمان اشاره کردند:

آتشکده دوره اشکانیان

چاه نمره یک: اسلامی

تپه کلکه زرین: قرن دوم ق.م

قبرستان آرامنه: قرون متأخر اسلامی

جمع‌بندی: شهر مسجد سلیمان به عنوان مادر نفت در ایران و خاورمیانه با کشف نفت با امکانات و تجهیزات پیشرفته مواجه بود و با کاهش سرمایه نفتی حیات این شهر در حال غروب کردن است.